

Zadání pro argumentační seminář - obecná část MPV - ak. rok 2004/2005

Subjekty mezinárodního práva - Vatikán

Situace:

Vatikánský městský stát (dále Vatikán) se nalézá na území Říma. Vatikán je sídlem Svatého stolce, který má nad Vatikánem plné vlastnictví, výlučnou a naprostou moc a svrchovanou jurisdikci. Svatý stolec je nejvyšším orgánem římskokatolické církve, jejíž hlavou je papež jako absolutistický monarcha. Vatikán je pod svrchovaností papežovou, jako hlavy římskokatolické církve. Mezinárodní právo rozlišuje mezi Svatým stolicí a Vatikánem jako dvěma různými entitami. To znamená: Svatou stolicí jako nejvyšší vládou římskokatolické církve a Svatou stolicí jako oficiální vládou Vatikánu. Základním problémem zůstává jejich vzájemný vztah a otázka mezinárodněprávní subjektivity.

Případ:

V roce 1973 uzavřel Svatý stolec bilaterální mezinárodní smlouvu s Mezinárodním úřadem pro atomovou energii (IAEA). V preambuli se praví: „Ačkoli Svatý stolec požívá výlučnou suverenitu a jurisdikci nad Vatikánským městským státem, kterého je papež suverén..., nyní, Svatý stolec jedná jménem a ve prospěch (on behalf) Vatikánského městského státu....“

Otázky:

1. Požívá mezinárodněprávní subjektivitu pouze Svatý stolec ve spojení s Vatikánem?
2. Požívá subjektivitu jak Vatikán (jehož vládu tvoří Svatý stolec), tak Svatá stolice jako nejvyšší vláda římsko katolické církve ?
3. Jak je upraven vztah Svaté stolice a Vatikánu v Lateránské smlouvě? (systematický výklad preambule, čl. 3, 4, 26)
4. Má Lateránská smlouva deklaratorní či konstitutivní účinky z hlediska mezinárodněprávní svrchovanosti Svaté stolice obecně?
5. Zakládá Lateránská smlouva režim *erga omnes* či *inter partes*?
6. Lze tvrdit, že zanikne-li Lateránská smlouva, zanikne suverenita Vatikánu?

Studijní materiál:

Problematika subjektů mezinárodního práva obecně, v kontextu případu Vatikán.

Předpokladem pro práci s textem je prostudování příslušné kapitoly v publikaci: Malenovský, J., *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*, 4. vyd., MU – nakl. Doplněk, Brno, 2004, str. 85 - 121

1. Papežský stát¹

Papežský (též církevní) byl zřízen donací Pipina Krátkého roku 756 papeži Štěpánu II. Později zvětšil toto darované území zejména Karel Veliký a Ludvík Pobožný. Papežský stát od 11. století posiloval a územně rozšiřoval. Značné ztráty utrpěl zejména za Velké francouzské revoluce. V roce 1798 byla vyhlášena dokonce Římská republika. V roce 1801 byl papežský stát se zmenšeným územím obnoven, avšak již v roce 1809 se stal součástí Napoleonovy říše. Vídeňský kongres v roce 1814 papežský stát obnovil. V následujících letech musel papež v důsledku revolučního hnutí uprchnout do Gaety a v roce 1849 byla vyhlášena republika Řím. V roce 1850 se papež pod ochranou francouzských vojsk vrátil do Říma a obnovil svou moc. Po válce Rakouska se Sardiníí se zmocnil sardinský král velké části papežského státu, jehož území se značně zmenšeno. Přes odpor papeže docházelo k postupnému sjednocování Itálie a v roce 1861 byl Řím prohlášen za hlavní město Itálie. V roce 1870 byl Řím dobyt italským vojskem a papežský stát byl anektován. Řím se stal definitivně hlavním městem Itálie. Itálie musela následně vyřešit postavení Svatého stolce a papeže vzhledem k jeho významu pro římskokatolickou církev. Za existence papežského státu byl papež fakticky jedním ze "světských" monarchů, i když již tehdy byl nejen vladařem, nýbrž i hlavou římskokatolické církve. Papež měl tedy zároveň postavení hlavy papežského státu (světský panovník) a hlavy katolické církve (podle kanonického práva). Jeho světská vláda zanikla 1870, kdy Itálie vstoupila do Říma.

V době, kdy byl papež i světským panovníkem, byl považován za suveréna jako ostatní vladaři. Po zániku papežského státu v roce 1870 popírali mnozí autoři suverenitu papeže či Svatého stolce z důvodů ztráty území a obyvatelstva. Odpůrci

---

¹ Mrázek, J., *Mezinárodněprávní suverenita Svatého stolce a Smlouva o úpravě vzájemných vztahů s Českou republikou*, 27. 3. 2002 00:00, PRAVNIRADCE.IHNED.CZ
http://pravnicaradce.ihned.cz/1-10078240-10880420-F00000_detail-fl

argumentovali, že svrchovanost Svaté stolice je založena na "ryze duchovním" základě.

Italský garanční zákon (1871)

Italský parlament přijal 13. května 1871 tzv. garanční zákon, který upravoval postavení papeže a Svatého stolce v Itálii. Osoba papeže byla prohlášena za posvátnou a nedotknutelnou (čl. 1), i když byl podřízen civilním italským soudům. Urážku papeže stíhal stejný trest jako urážku italského krále (čl. 2). Papeži byly přiznány všechny pocty suveréna, poskytnuté mu římskokatolickými panovníky. Papež měl právo na ozbrojenou osobní gardu. Vatikán jako sídlo Svatého stolce byl nedotknutelný. Papeži se přiznávala naprostá svoboda při výkonu funkcí hlavy římskokatolické církve, jakož i pasivní a aktivní legační právo nebo právo mít svůj vlastní poštovní a telegrafický úřad. Italský garanční zákon žádný z papežů, kteří protestovali proti vzniklému stavu, nikdy neuznal. Ve své praxi státy i papež využívali tohoto zákona k vysílání svých vyslanců.

Lateránská smlouva

Italský garanční zákon byl zrušen Lateránskou smlouvou uzavřenou mezi papežem a Itálií dne 11. 2. 1929. Touto smlouvou byla zřízeno Vatikánské město (pod "suverénní a výlučnou vládou papežskou). Vytvoření Vatikánského města bylo označeno jako obnovení bývalého papežského státu a tzv. římská otázka tím byla prohlášena za vyřešenou. Itálie ve smlouvě uznala suverenitu "státu Vatikánské město" pod pravomocí nejvyššího biskupa. V čl. 3 smlouvy Itálie uznává plné vlastnictví, výlučnou pravomoc a svrchovanou moc a jurisdikci Svatého stolce nad Vatikánem. Itálie uznala v článku 12 též pasivní a aktivní legační právo, náležející Svatému stolci v souladu s mezinárodním právem. V čl. 24 bylo obsaženo prohlášení Svatého stolce s ohledem na suverenitu v mezinárodních záležitostech. Uvádělo se zde, že Svatý stolec si nepřeje a nesmí se zúčastnit světských sporů mezi jinými státy, jakož i mezinárodních konferencí věnovaných těmto otázkám s výjimkou případu, že sporné státy požádají Svatý stolec o jeho účast. Itálie zaručila Vatikánskému městu neutralitu a neporušitelnost. Hranice byly vymezeny na plánu, který je součástí Lateránské smlouvy. Letadla nesmějí létat přes území Vatikánského města a v jeho okolí nesmějí být výškové budovy, z nichž by se dalo hledět do Vatikánského města.

2. Vatikánský městský stát

Vatikán má vymezené teritorium. Zahrnuje papežský palác ve Vatikánském městě v Římě a samotné Vatikánské město, které je nepatrným zbytkem (44 ha) někdejšího papežského státu, který kdysi pokrýval polovinu nynějšího území Itálie (srov. čl. 3 Lateránské smlouvy mezi Svatou stolicí a Itálií)

Počet osob trvale žijících na vatikánském území je kolem 300. Svrchovanosti Svaté stolice jsou podřízeny všechny osoby mající stálé bydliště ve Vatikánu. K 31.3. 2003 mělo 552 osob vatikánské občanství. Občanství je založeno na funkčnosti, dočasnosti a nevýlučnosti. Občanství Vatikánu nabývají primárně osoby, které v něm zastávají úřad spojený s trvalým pobytem ve Vatikánu nebo jimž byl papežem trvalý pobyt povolen. Občanství získávají odvozeně manželky a děti, příbuzní v přímé linii a v pobočné linii bratři a sestry vatikánských občanů, pokud s povolením papeže trvale bydlí ve Vatikánském městě. Všechny osoby, které mají vatikánské občanství, podléhají moci papeže. Na italské půdě jsou vatikánští občané podrobeni italským zákonům.

Vládu Vatikánu tvoří Svatý stolec. Praktické řízení církevních, politických a hospodářských záležitostí papež deleguje na Římskou kurii. Vrcholným výkonným orgánem je Státní sekretariát, další, převážně církevní agenda přísluší 9 kongregacím, 3 soudům, 11 papežským radám a 3 úřadům. Reprezentativní a pořádkovou funkci plní papežská švýcarská garda. Mnoho státních funkcí však ve skutečnosti vykonává Itálie. Pro Vatikánské město platí *Codex iuris canonici*, konstituce apoštolské, zákony a nařízení zákonodárných orgánů Vatikánského města a subsidiárně i právo italské. *Ius canonicum* je právem katolické církve. Podle katolického pojetí má kanonické právo svůj základ v Bohu. Církevní právo katolické církve se dělí na božské právo (*ius divinum*), právo psané a obyčejové, právo latinské církve (západní) a církví východních obřadů, všeobecné právo týkající se povšechně církve (*ius universale*), partikulární právo (týkající se jednotlivých dílčích církví, zvláštní právo (týkající se určitého okruhu osob).

- Splňuje Vatikán definiční znaku státu dle Montevidejské úmluvy z roku 1933?

- a) čím je definováno území Vatikánu?
- b) kdo tvoří obyvatelstvo Vatikánu? Splňuje toto obyvatelstvo podmínky usedlosti, přirozenosti a trvalosti?
- c) kdo je vládou Vatikánu?
- d) splňuje Vatikán čtvrtý definiční znak Úmluvy?

3. Svatý stolec (Holy See)

Je dle Malenovského „politická organizace světové katolické církve v čele s papežem a reprezentuje na půl miliardy věřících. Nemá vlastní teritorium. Její podstata tkví na historickém a duchovním základě“.

Svatý stolec můžeme chápat v užším a širším slova smyslu. V užším slova smyslu je Svatým stolcem rozuměna římskokatolická věrouka nebo-li papežský úřad, v němž jsou ztělesněny důstojnost, prvenství a moc knížete apoštola Petra. Přímo od apoštola Petra má Svatý stolec moc učitelskou, zákonodárnou, soudní, kněžskou a správní. V širším slova smyslu je Svatý stolec označením pro administrativní podobu katolické církve. Jde o všechny úřady (Kurie papežská), kongregace a soudy, jimiž papež svůj úřad vykonává.

Vláda Svatého stolce je absolutistickou monarchií. Papež je volen, ale v jeho rukou je koncentrována veškerá moc výkonodárná, zákonodárná i soudní.

- V čem spočívá subjektivita Svatého stolce?

4. Způsobilost vstupovat do mezinárodněprávních vztahů

V současné době udržuje Svatý stolec diplomatické vztahy s více než 100 státy světa. Má status stálého pozorovatele pozorovatel OSN (od 1.7. 2004). Je členem některých odborných organizací OSN (IAEA, UNESCO, WHO, ILO). Svatý stolec byl účastníkem mnoha konferencí o humanitárních otázkách, účastnil se i konferencí o kodifikaci mezinárodního práva a byl i signatářem Závěrečného aktu KBSE.

Dle Lateránské smlouvy je aktivní a pasivní legační právo je přiznáváno Svaté Stolici a nikoliv Vatikánskému městu. Legační právo Svaté stolice je potvrzeno i Vídeňskou úmluvou o diplomatických stycích z 18. dubna 1961 (srov. čl. 16 odst. 3).

Oficiální stránka Svatého stolce uvádí:

The Holy See participates in various international, intergovernmental organizations and bodies, including:

Preparatory Commission for the Comprehensive Nuclear-Test Ban Treaty Organization, Vienna, Member
United Nations Food and Agriculture Organization, Rome, Observer
International Atomic Energy Agency, Vienna, Member
International Civil Aviation Organization, Montreal, Observer on informal basis
International Committee of Military Medicine, Brussels, Member
International Fund for Agricultural Development, Rome, Observer
International Grains Council, London, Member also in the name and on behalf of Vatican City State
International Labour Organization, Geneva, Observer
International Maritime Organization, London, Observer on informal basis
International Telecommunications Satellite Organization, Washington, Member, also in the name and on behalf of Vatican City State
International Organization for Migration, Geneva, Observer
International Strategy for Disaster Reduction, Geneva, Observer on informal basis
International Telecommunication Union, Geneva, Member also in the name and on behalf of Vatican City State
Latin Union, Paris, Observer
Organization for the Prohibition of Chemical Weapons, The Hague, Member
United Nations Centre for Human Settlements, Nairobi, Observer
United Nations Committee on Peaceful Use of Outer Space, Vienna, Observer on informal basis
United Nations Commission on Sustainable Development, New York, Observer on informal basis
United Nations Environment Programme, Nairobi, Observer
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris, Observer
United Nations High Commissioner for Refugees, Geneva, Member
United Nations Industrial Development Organization, Vienna, Observer
International Institute for the Unification of Private Law, Rome, Member also in the name and on behalf of Vatican City State
United Nations Organization, New York, Geneva, Vienna, Observer
Universal Postal Union, Bern, Member also in the name and on behalf of Vatican City State
World Food Programme, Rome, Observer
World Health Organization, Geneva, Observer
World Intellectual Property Organization, Geneva, Member
World Meteorological Organization, Geneva, Observer on informal basis
World Trade Organization, Geneva, Observer
World Tourist Organization, Madrid, Observer

The Holy See participates in various regional intergovernmental organizations and bodies, including:

African Asian Legal Consultative Committee, New Delhi, Observer on informal basis

Arab League, Cairo, Delegate

European Conference of Postal and Telecommunications Administrations, Member also in the name and on behalf of Vatican City State

Council of Europe, Strasbourg, Observer

Council for Cultural Co-operation of the Council of Europe, Strasbourg, Member

European Telecommunications Satellite Organization, Paris, Member also in the name and on behalf of Vatican City State Organization of American States, Washington, Observer

Organization of African Unity, Addis Ababa, Observer

Organization for Security and Co-operation in Europe, Vienna, Member

Parliamentary Assembly of the Organization for Security and Co-operation in Europe, Guest of Honor

The International Atomic Energy Agency

- Je nějaký rozdíl v tom, zda konkrétní smlouvu sjedná pouze:
  - a) Svatý stolec
  - b) Svatý stolec jménem a ve prospěch Vatikánu
  - c) Svatý stolec také jménem a ve prospěch Vatikánu

Je tedy otázkou, zda Vatikánský městský stát a Svatý stolec splývá v jedno. Hlavním smyslem a účelem Vatikánského města je zajištění života katolické církve. Mezinárodní smlouvy byly uzavírány jak státem Vatikánského města, tak Svatým stolcem (tj. římskokatolickou církví) H. Kelsen poukazoval na to, že „stát“ Vatikánské město, omezený na určité území, nesmí být ztotožňován s církví, která není svázána se žádným omezeným územím. Zatímco teritoriální sféru Vatikánského města považoval jako u každého státního území za omezenou, zdůrazňoval, že územní sféra platnosti římskokatolické církve omezena není. Brownlie označil Svatý stolec za entitu *sui generis*, jehož "výlučná suverenita a jurisdikce" nad Vatikánským městem byla uznána Itálií v Lateránské smlouvě a konkordátu z roku 1929. Vatikánské město považuje za útvar blízký státu, který se státu přibližuje v jeho funkcích. Zároveň však vzhledem ke zvláštním religiózním funkcím lze podle jeho názoru považovat Vatikánské město jen stěží za stát, i když je široce uznáván za mezinárodní osobu (international person). Dospívá k názoru, že osobnost politických a náboženských

institucí tohoto typu může mít význam nebo se týkat těch států, které jsou ochotny navázat s těmito institucemi vztahy v mezinárodním měřítku.

Otázky (takto podobně bude koncipován zápočtový test):

1. Obligatorním znakem státu dle Montevidejské úmluvy z roku 1933 je (všechny nebo i žádná varianta mohou být správně):

- a) území
- b) obyvatelstvo, které musí být reprodukceschopné
- c) vláda, která musí být uznána ostatními státy
- d) způsobilost územní jednotky vstupovat do mezinárodněprávních vztahů

2. otázka ano x ne.

Důkazem subjektivity Vatikánu v mezinárodním právu je jeho členství v mezinárodních organizacích?

Konstitutivním znakem státu je jeho uznání ostatními subjekty mezinárodního práva ?

3. Jak by jste 3 větami charakterizovali subjekt mezinárodního práva.

Povinná literatura:

Malenovský, J., *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*, 4. vyd., MU – nakl. Doplněk, Brno, 2004, str. 85 - 121

Dokumenty (přinést sebou na seminář):

1. Lateránská smlouva mezi Svatou stolicí a Itálií dne 11. 2. 1929. Text smlouvy naleznete ve studovně: Potočný, M., Ondřej, J., *Dokumenty mezinárodního práva I.*, UK - Praha, 1995, str.21
2. Montevidejská úmluva z roku 1933

Doporučená literatura (není podmínkou semináře):

Další zajímavosti ohledně Vatikánu naleznete na :

http://pravniciradce.ihned.cz/1-10078240-10880420-F00000_detail-f1

<http://www.solt3.org/ciprotti.htm>

http://www.vatican.va/news_services/press/documentazione/documents/corpo-diplomatico/corpo-diplomatico_internazionali_elenco_en.html